

Zhou Qian

M.P. Dragomanov National Pedagogical University

THE CURRENT STATE OF SPIRITUAL CULTURE EDUCATION FOR UNIVERSITY STUDENTS IN THE PROCESS OF MUSIC-AESTHETIC ACTIVITY

Summary

The current state of spiritual culture education for university students in the process of music-aesthetic activity has been analysed. The level of correlation between actual conditions of the process of spiritual culture education organization in higher educational institutions and the structure of students' music-aesthetic activity has been cleared out. The findings of students' express opinion poll concerning the efficiency of implementing the main components of students' music-aesthetic activity in university educational system have been presented. The components are as follows: motivational-purposeful (motives, aim and tasks), subject-semantic (subject-matter and content), procedural (types, forms and methods of organization), evaluative-effective (the effects of music-aesthetic activity on students' spiritual culture education).

Keywords: spiritual culture, students of university, musical aesthetics activity, structure of the students' musical-aesthetic activities, efficiency of upbringing.

УДК 378.035.6

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Шевчук Г.Й.

Національний університет «Львівська політехніка»

Розглянуто необхідність активізації патріотичного виховання студентської молоді на сучасному етапі розвитку українського суспільства. Опрацьовано останні нормативно-правові документи з патріотичного виховання молоді в Україні, дані соціологічних досліджень, закордонний досвід. Проаналізовано основні напрями патріотичного виховання у вищих навчальних закладах. Запропоновано шляхи їхнього вдосконалення, визначено роль дисциплін соціально-гуманітарного циклу в системі патріотичного виховання.

Ключові слова: патріотизм, патріотичне виховання, студент, молодь, Батьківщина, громадянство, суспільство.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку української держави доволі гостро постало питання патріотичного виховання. Україна переживає доленосні історичні події – Революція Гідності, анексія Криму, воєнні дії на Донбасі. При цьому збереження єдності нерозривно пов'язано з виявами такого феномена як патріотизм. Він стає своєрідним фундаментом, що об'єднує різні соціальні групи й верстви населення в єдине ціле та робить їх потужною перетворюючою силою, здатною забезпечити ефективні зміни в розвитку суспільства.

Найважливішим структурним елементом суспільства є молоде покоління, зокрема студентство, яке багато в чому визначає перспективи і напрями розвитку держави. У зв'язку з цим на вищу школу покладається особлива відповідальність не лише за професійну підготовку майбутніх фахівців, а й за патріотичне виховання студентської молоді, формування її моральних і громадянських якостей. Адже від того, як буде орієнтована молодь, хто в найближчому майбутньому поповнить політичну та інтелектуальну еліти українського суспільства, які цінності культури, історії складуть її світоглядне бачення, залежить реалізація й успішність глибоких соціально-економічних і політичних перетворень в Україні.

Аналіз досліджень і публікацій. Патріотизм у житті українського суспільства завжди відіграв помітну роль. Аналіз дослідженої літератури дозволяє зробити висновок про те, що його генезис, зміст і еволюція були і є предметом особливої уваги багатьох філософів, істориків, літературів, соціологів, політологів.

Зокрема, любові до рідної землі, мови, відданості своєму народу була присвячена низка творів видатних діячів минулого, таких як Г. Сковорода, І. Франко, Т. Шевченко, Л. Українка, В. Сухомлинський, М. Костомаров, М. Грушевський, П. Юркевич та інші.

Серед сучасних дослідників, які працюють над питанням патріотичного виховання та громадянських якостей особистості, можна виділити праці О. Жаревської, П. Вербицької, А. Погрібного, В. Поплужного, К. Чорної, Н. Волошиної та ін.

У той же час недостатньо досліджено проблему патріотичного виховання молоді в контексті сучасної складної суспільно-політичної ситуації в Україні. Сьогодні розкривати суть патріотизму і виховувати це почуття в молодого покоління потрібно, виходячи з його нового розуміння (як засобу гуртування суспільства) і застосовуючи нові напрями педагогічного впливу.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. В умовах зовнішньої агресії і збройного протистояння на Донбасі перед українським суспільством постало завдання виховання патріотизму у підростаючого покоління. Адже патріотизм не закладений у генах, це не спадкове, а соціальне явище, що формується оточуючим середовищем. Це одне з найбільш глибоких людських почуттів, що є духовним фундаментом суспільного і державного розвитку, опорою стабільності країни і запорукою її конкурентоспроможності в сучасному світі. Для сучасної України ідея патріотизму особливо важлива, вона об'єднує людей, допомагає будувати єдину, спрямовану в майбутнє країну.

Метою статті є дослідження необхідності активізації патріотичного виховання студентської молоді на сучасному етапі розвитку українського суспільства; аналіз основних напрямів патріотичного виховання у вищих навчальних закладах та пошук шляхів його вдосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Патріотичне виховання є однією з найвагоміших і складних сфер виховної діяльності, оскільки у його процесі формуються не лише світоглядні уявлення, моральні й духовні цінності, а й відбувається становлення особистості, здатної захищати інтереси держави та діяти задля її розвитку.

Нині розуміння патріотизму є неоднозначним. Багато в чому це пояснюється складною природою цього поняття, багатоглибким змістом і різноманітним форм прояву. У теперішніх умовах патріотизм виступає як моральна основа, внутрішній об'єднуючий чинник розвитку українського суспільства. У ньому гармонійно поєднуються любов до Батьківщини, національні традиції, культурна спадщина й історичне минуле.

Сьогодні важливо відкрити в українському суспільстві почуття свідомого патріотизму як духовно-моральної і соціальної цінності, сформувати в молодого покоління громадянсько-активні, соціально-значущі якості, орієнтовані на рішення політичних й економічних проблем України й захисту її кордонів.

Як соціально-демографічна група молодь має низку особливостей. Вона володіє високою соціальною мобільністю, є джерелом інновацій і найбільш сприйнятлива до них. У той же час відсутність життєвого досвіду позначається на тому, що в сучасному молодіжному середовищі недостатньо розвинена культура відповідальної громадянської поведінки. Студентству нерідко притаманні низький рівень інтересу до подій економічного й культурного життя, суспільно-політичної ситуації в країні, нерозбірливість у виборі засобів досягнення цілей. Тому важливо подбати про включення питань патріотичного виховання до пріоритетних завдань усіх вищих навчальних закладів України.

За результатами дослідження 2015 року, проведеного GfK Ukraine на прохання Міністерства молоді та спорту України, 81% української молоді пишається своїм громадянством. Під патріотизмом більшість респондентів розуміють любов до власного дому і місця, де вони народилися. Ще, за їхніми відповідями, патріотизм – це національна свідомість і гордість за українське громадянство [7].

Натомість дані соціологічних досліджень за 2011 рік свідчать, що на той час лише близько

50% студентів України пишалися своїм громадянством [6].

Рівень патріотизму значно зріс внаслідок підвищення громадянської активності молоді під час Євромайдану та гуртування українського народу в умовах збройного протистояння на сході країни.

У той же час згідно з даними дослідження Інституту соціології 2015 року своїм громадянством пишається лише 67% населення країни [1]. Тобто для молоді характерний значно вищий рівень патріотизму, ніж для населення загалом. Таким чином, спостерігається певний прогрес між поколіннями.

Складовою дослідження GfK Ukraine 2015 року також було виявлення того, чи готові українські чоловіки захищати Україну. Результати засвідчили, що 39% вже захищають і готові робити це в майбутньому, 35% – не готові, інші не змогли відповісти на запитання [7].

Дослідження підтверджують, що рівень патріотизму української молоді зростає. Однак актуальність питання патріотичної вихованості та національної свідомості молоді як основи консолідації суспільства не зменшується.

У країні, що дотримується європейських цінностей, патріотичне виховання повинно мати мети формування у молодого покоління національної свідомості, любові до Батьківщини, піклування про свій народ, вміння мирним шляхом відстоювати права й свободи, сприяти злагоді в суспільстві.

Останнім часом на державному рівні було здійснено чимало кроків з активізації патріотичного виховання молоді. Одним із останніх нормативних документів є Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки, затверджена Президентом України. Пріоритетне завдання у цій стратегії належить вихованню громадянина-патріота України, утвердженню любові до Батьківщини, духовності, моральності, шанобливого ставлення до національного надбання українського народу [5].

Також основні положення патріотичного виховання студентів визначає Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді, прийнята Міністерством освіти і науки України у 2015 році. Згідно з концепцією головною метою патріотичного виховання є становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків [4].

Одним із принципів цього виховання, відповідно до концепції, є національна спрямованість, що передбачає виховання любові до рідної землі, поваги до української культури, гордості за належність до українського народу.

Документ відображає й сучасні європейські принципи, а саме: толерантність, демократія, повага до прав людини, верховенство права. Українська нація визначається як політична, а не етнічна, планується навчити молоді долучатися до політичного та громадського життя країни.

На основі розроблених стратегії і концепції вищим навчальним закладам доцільно розробити власні програми патріотичного виховання. При цьому основні концептуальні принципи потрібно конкретизувати в програмні положення на основі системності й комплексності.

Створення системи патріотичного виховання в освітньому закладі передбачає цілеспрямоване

формування у студентів активної життєвої позиції, готовності до діяльності, в якій знання і життєвий досвід поєднуються з позицією громадянського обов'язку і відповідальністю за долю Батьківщини, а особисті інтереси – з громадськими.

Для успішної реалізації патріотичного виховання у ВНЗ необхідне створення системи, що має відповідні рівні виховної діяльності (на рівні групи, кафедри, факультету, університету загалом). До виховного процесу мають долучатися всі учасники: від куратора до керівництва навчального закладу. Ця система повинна включати передусім масову патріотичну роботу, проведену спільно з органами державної влади, благодійними, громадськими організаціями, волонтерськими об'єднаннями, суспільними рухами, засобами масової інформації, науковими й іншими установами. Ці види діяльності мають бути спрямовані на розгляд і висвітлення проблем патріотичного виховання, на формування і розвиток громадянина і патріота України.

Робота, пов'язана з вихованням студентської молоді, може базуватися на таких основних принципах:

- обумовленість патріотичного виховання розвитком суспільства і актуальністю подій, що відбуваються в ньому;
- спадкоємність, що передбачає взаємозв'язок форм, змісту і методів виховання, що реалізуються на всіх ланках освіти;
- підбір форм, змісту, методів, прийомів, засобів патріотичного виховання залежно від індивідуальних особливостей студентів;
- діалектична єдність і органічний зв'язок між навчальним матеріалом і змістом виховних заходів;
- інтеграція патріотичного виховання з іншими напрямками виховної роботи та ін.

Сучасний громадянин України має передусім позиціонувати себе як справжній європейець і не лише за територіальною ознакою держави, а за тими цінностями, що дотримується демократичне суспільство. Нині настав час, коли українська молодь повинна чітко окреслити власну позицію стосовно майбутнього Батьківщини. Патріотизм, гуманізм, моральність, пацифізм – визначальні пріоритети у вихованні молоді навчального закладу. Підвищення рівня знань, підготовка кваліфікованих фахівців – це відповідальна й значуща робота, однак головне – виховати людину.

Сформована система патріотичного виховання дозволяє вищому навчальному закладу відстежувати етапи активності заходів, здійснювати діагностику, визначати результативність патріотичного виховання студентів. Разом із тим це дає можливість вносити відповідні корективи і прогнозувати розвиток самої системи патріотичного виховання.

Варто відзначити, що за кордоном значну увагу приділяють факторам, що впливають на почуття патріотизму. Зокрема, це мова, державна символіка, національна продукція, національні герої, національні події, норми поведінки, культура та традиції народу, система державної пропаганди.

Приміром, у США для пропаганди активно застосовують державний прапор. В європейських країнах здебільшого використовується метод ненав'язливого патріотичного виховання. Наприклад, у Франції патріотичне виховання не регла-

ментується на державному рівні, однак значна увага приділяється підтримці, виробництву та експорту культурного продукту. Зокрема, у Франції та Німеччині законодавство суворо регламентує використання іноземних мов та аудіо-візуальної продукції іноземною мовою. У Данії створені етичні стандарти суспільства. У Китаї проводиться жорстка державна пропаганда патріотичних заходів [2].

В Україні патріотичне виховання активно здійснюється через участь молоді в різноманітних всеукраїнських акціях, іграх національно-патріотичного спрямування («Джура»), екскурсії історичними місцями, проведення круглих столів, зустрічей з ветеранами Другої світової війни, учасниками АТО, волонтерами тощо. Також студентів залучають до відзначення визначних дат (День Незалежності України, День Конституції України, День української писемності та мови, День вишиванки, День пам'яті та примирення, День Збройних Сил України, День захисника України, Шевченківські дні тощо).

Особливе місце в патріотичному вихованні займають державні символи. Повага до державних символів свідчить про силу і гідність українського народу, є проявом високої громадянськості, формує почуття спільності нації.

У вихованні патріотизму значну увагу треба приділяти наслідуванню не лише військових героїв, а й соціально активних, патріотично налаштованих українців, які домоглися серйозних успіхів у професійній діяльності – видатних учених, громадських діячів, представників сфери культури й мистецтва тощо. Це дасть українській молоді позитивні життєві орієнтири, навчить пишатися своїми видатними співвітчизниками і своєю країною.

Важливо, щоб під час реалізації амбітних прагнень і невичерпної енергії молоді переслідувалася головна мета – діяти на благо незалежної України.

Патріотичне виховання водночас є запорукою національної безпеки України, оскільки формує у студентського загалу рішучу готовність виконувати громадські та конституційні обов'язки: захист незалежності та територіальної цілісності Батьківщини, шанування її державних символів.

Патріотичне виховання не можна розглядати окремо від навчального процесу. Саме спільна робота викладачів і студентів є основою патріотичного виховання. У зв'язку з цим сучасний викладач повинен бути носієм гуманізму та яскравим прикладом громадянина та патріота України.

Виховувати свідомого патріота на основі власного прикладу, органічно поєднуючи історичні факти, літературні надбання, досліджуючи, дискутуючи, навчаючи ненав'язливо і з любов'ю, – дієва форма співпраці з молоддю.

Тому в сучасних умовах підвищується роль педагогів, здатних всебічно аналізувати поточні події і акцентувати увагу студентів на оптимістичному майбутньому, позитивних досягненнях і явищах у розвитку країни.

І значна роль тут належить дисциплінам соціально-гуманітарного циклу, а саме: українській мові, філософії, політології, історії, географії, літературі та ін. Викладачі-гуманітарії мають широкі можливості для здійснення вихованням формуючого впливу на студентів, оскільки особливістю викладання гуманітарних предметів є функціональна значимість спілкування. Пізна-

вальне дискусійне аудиторне спілкування є ключовим прийомом в реалізації цілеспрямованого педагогічного впливу

До того ж для виховання патріотичних почуттів є безліч історичних прикладів, зокрема й молодіжного патріотизму. Це можуть бути студенти, які захищали Україну в битві під Крутами, учасники Студентської революції на граніті, Євромайдану. Багато молодих воїнів нині боронять українські кордони на сході.

Глибоке знання історії рідного народу, його національних, духовних цінностей, здобутків у різних галузях – значимі компоненти патріотичного виховання студентської молоді, без яких неможливе збереження історичної пам'яті, розвиток духовності. Це прищеплює палку любові до своєї Батьківщини, вселяє віру в світле майбутнє, надає сил кожній особистості для подолання життєвих труднощів.

Важливу роль відіграє виховання любові до літературних надбань українського народу. Студентів потрібно заохочувати до участі в літературних вечорах, присвячених пам'яті Т. Шевченка, Л. Українки, І. Франка, В. Симоненка та інших. Це сприятиме формуванню високої мовної культури молоді, вихованню любові до рідного слова.

Філософія є специфічною школою критичного мислення. У межах її вивчення виявляються причини своїх міркувань і міркувань опонента, досягається розуміння концептуальності знання. Тому саме викладання гуманітарних дисциплін у ВНЗ покликане вибудувати і оформити світоглядну культуру особистості студента, в якій патріотизм є обов'язковою складовою

У патріотичному вихованні вагому роль виконує студентське самоврядування. У структурі студентської ради доцільно виокремити сектор, що відповідає за патріотичну роботу. Форми цієї роботи повинні стати організаційним втіленням нових підходів і принципів сучасної соціально-гуманітарної, особливо педагогічної науки, сприяти розвитку особистості, її самореалізації.

Не варто забувати і про самовиховання студентської молоді. Здебільшого це забезпечується через використання зростаючих можливостей віртуального середовища та телекомунікацій у патріотичному вихованні.

Специфіка виховної роботи у вищому навчальному закладі з дистанційною формою навчання полягає у застосуванні інноваційних технологій, що можуть використовуватися і в питаннях патріотичного виховання студентів. Проведення телеконференцій, телемарафонів, інтерактивних круглих столів дає можливість охопити територію всієї України, а також поспілкуватися з молоддю інших країн. Ці форми роботи дозволяють об'єднувати широку аудиторію з відмінностями у системах цінностей, світоглядних орієнтаціях груп суспільства. Спільне рішення під час цих заходів активізує студентів шукати компроміси, формує й розвиває їхні духовні і моральні якості.

Результатом патріотичного виховання студентської молоді має бути високий рівень національної свідомості, відповідальне ставлення до свого історичного минулого та національної спадщини, потреба в постійному розширенні культурно-духовного світогляду, участь у відродженні та збереженні національних традицій.

Висновки і пропозиції. Як соціальний феномен патріотизм є особливою надособистісною цінністю, що необхідна молодому громадянину, оскільки надає його життю глибокий сенс. Не випадково втрата Батьківщини, втрата почуття Батьківщини завжди сприймаються людьми дуже гостро і болісно.

Тому сьогодні одним із пріоритетних завдань вищої освіти в Україні має бути не лише підготовка висококваліфікованих фахівців, а й формування у них високої патріотичної свідомості, почуття гордості за свою Батьківщину, виховання готовності до виконання громадянських і конституційних обов'язків, почуття осмисленої народної солідарності. При цьому однією з умов ефективності роботи з патріотичного виховання є постійний аналіз його стану, об'єктивна оцінка досягнутих результатів і виявлення нових можливостей і напрямків їхньої реалізації.

Кінцевим результатом реалізації заходів із патріотичного виховання у вищому навчальному закладі повинна стати позитивна динаміка зростання патріотизму серед студентської молоді, зростання їхньої соціальної і трудової активності, внеску в розвиток основних сфер життя й діяльності суспільства і держави, відродження духовності.

Список літератури:

- 67% українців пишаються своїм громадянством – опитування / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2015/08/21/7078564/>
- Діденко О.Г. Зарубіжний досвід патріотичного виховання громадян та можливості його адаптації в Україні // Аспекти публічного управління. – 2014. – № 3-4 (5-6). – С. 52-59.
- Жаровська О.П. Національна самосвідомість як складова патріотичного виховання студентів педагогічних університетів / О.П. Жаровська // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць. – Кіровоград: Імекс – ЛТД, 2014. – Вип. 18, кн. 1. – С. 233-242.
- Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді: наказ Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 р. № 641 / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/4068->
- Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки: Указ Президента від 13.10.2015 № 580/2015 // Урядовий кур'єр. – 2015. – 17 жовтня. – № 193.
- Рівень патріотизму в Україні: кожен другий готовий до еміграції / [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://news.liga.net/ua/news/society/677392-r_ven_patr_otizmu_v_ukra_n_kozhen_drugiy_gotoviy_do_em_grats.htm
- Українська молодь – патріоти, мандрівники, песимісти: результати нового дослідження / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://hromadskeradio.org/programs/na-svizhu-golovu/ukrayinska-molod-patrioty-mandrivnyky-pesymisty-rezultaty-novogo-doslidzhennya>

Шевчук А.И.

Национальный университет «Львовская политехника»

ПАТРИОТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ РАЗВИТИЯ УКРАИНСКОГО ОБЩЕСТВА

Аннотация

Рассмотрена необходимость активизации патриотического воспитания студенческой молодежи на современном этапе развития украинского общества. Обработано последние нормативно-правовые документы по патриотическому воспитанию молодежи в Украине, данные социологических исследований, зарубежный опыт. Проанализированы основные направления патриотического воспитания в высших учебных заведениях. Предложены пути их совершенствования, определена роль дисциплин социально-гуманитарного цикла в системе патриотического воспитания.

Ключевые слова: патриотизм, патриотическое воспитание, студент, молодежь, Родина, гражданство, общество.

Shevchuk A.Y.

National University «Lviv Polytechnic»

PATRIOTIC EDUCATION OF STUDENTS IN THE MODERN UKRAINIAN SOCIETY

Summary

We consider the need to strengthen patriotic education of students at the present stage of development of Ukrainian society. The latest normative and legal documents on patriotic education of youth in Ukraine, social studies data and international practices have been studied. The main directions of patriotic education in higher educational establishments have been analyzed. The author suggests the possible ways for their improvement and defines the role of the disciplines of the humanities and social sciences in the system of patriotic education.

Keywords: patriotism, patriotic education, student community, youth, motherland, citizenship, society.

УДК (37-054+070)(4)

МЕДІАОСВІТА ЕТНІЧНИХ МЕНШИН У ПРОВІДНИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

Шульга Н.В.

Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини

В статті уточнено поняття «медіаосвіта» в ході аналізу наукової літератури з проблеми дослідження. Проаналізовано способи, за допомогою яких медіа сприяють міжкультурній інтеграції меншин у сучасному світовому просторі. Виявлено тенденції та перспективи розвитку медіаосвіти у провідних європейських країнах, зокрему у Швейцарії та Великобританії. Розглянуто питання ефективності медіаосвіти в системі загальної освіти. Сфокусовано увагу на тому, що медіаосвіта етнічних меншин та їх інтеграція до культурно-освітнього простору набуває важливого значення в європейських країнах.

Ключові слова: медіа, ЗМІ, медіаосвіта, інформаційно-комунікативні технології, культурно-освітній простір.

Постановка проблеми. Склад європейських суспільств швидко змінюється, оскільки світова міграція призводить до якісних змін в мультикультурних суспільствах. Хоча міграція не є новим явищем, однак розвиток подій на політичній мапі світу активізує міграційні процеси до розвинених європейських країн в останні десятиліття. Ще з моменту закінчення Другої світової війни, багато робітників в пошуках роботи і біженців з зон військових дій емігрували до Європи.

Незважаючи на очевидну присутність іммігрантів з етнічних меншини в багатьох європейських країнах, важливість засобів масової інформації для їх соціального, культурного і політичного

життя, не було пріоритетом, і, лише в рідкісних випадках дослідження минулих років були присвячені питанням інтеграції меншин у межах ЗМІ. З цієї причини, вбачаємо дослідження ролі сучасних медіа у навчанні вихідців із етнічних меншин важливим для освітньої галузі в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти медіа в освітньому просторі в своїх роботах розглядали такі вітчизняні науковці як В. Маковій, М. Шваб, І. Малик та ін. Серед зарубіжних дослідників медіа та їх впливу на етнічні меншини слід виокремити таких науковців як Е. Гарт, К. Ланкшир, М. Нобель, К. Люк, Х. Пьоткер, Р. Гейслер, Н. Гуріген та ін.